

HELENA RUOTSALA

Lasi viiniä parvekkeella – kun ystävistä tulee haastateltavia

Istun tirolilaistalon yläkerrassa, edessäni on vasta ostamani minidisc-laite, emäntäni valikoi minulle hyvää kirjoituspaikkaa. En istu ensimmäistä kertaa tässä talossa, mutta tämä tilanne on meille molemmille uusi ja outo. ”No, mitä haluat, että minä kerron sinulle? En minä kyllä kaikkea kerro, sen saat uskoa, mutta mistä haluat, että aloitan? – –.” Näin alkoivat haastatteluni Innsbrückin lähellä sijaitsevassa tirolilaisessa pikkukaupungissa, jossa halusin kenttätöiden avulla selvittää kolmen (nais)sukupolven kokemuksia naisen arjesta ja elämästä. Halusin tietää, vieläkö kolme isoa K:ta, *Kirche*, *Küche* ja *Kinder* (suomeksi kirkko, keittiö ja kakarat) määrittävät tirolilaisnaisten elämää vai miten naisten elämä on heidän omasta näkökulmastaan muuttunut. Vanhin haastateltavistani on syntynyt vuonna 1935 ja nuorin vuonna 1985. Vanhimman sukupolven näkökulmasta tapahtunutta muutosta voi luonnehtia luokkaretkenä, toisin sanoen koulutus- ja varallisuustaso ovat kohonneet: työläisperheestä kotoisin olevan, kansakoulun käyneen isoäidin lapsenlapsi on suorittanut akateemisen loppututkimuksen ja jatkaa opintojaan tohtorin tutkintoa kohti.

Pohdin tässä artikkelissa kenttätöitä, en niinkään kenttätöittäni aihetta. Tuttujen ja ystävien keskuudessa kenttätöiden tekeminen on erilaista kuin vieraassa yhteisössä, mutta miten erilaista se on? Minkälaista on tehdä kenttätöitä tuttujen parissa, joilla ehkä on omat odotuksensa kenttätöistä? Mitä etuja ja vastaavasti rajoittavia tekijöitä tuttujen tutkimisessa on? Entä mikä on kielitaidon rooli näissä kenttätöissä, joissa olen tehnyt kaikki haastatteluni itse vieraalla kielellä? Pohdin myös kulttuurisen välittäjän tai avainhenkilön käyttöön liittyviä kysymyksiä, sillä ilman sikäläisiä ystäviäni ja heidän kanssaan viettämiäni aikoja en olisi törmännyt tähän tutkimusaiheeseeni lainkaan.

Etnologien kenttä ja käsitykset kentästä ovat kokeneet viime vuosien aikana muutoksia.¹ Kansatieteen muuttuminen etnologiaksi tai eurooppalaiseksi etnologiaksi on osaltaan vaikuttanut tähän. Paikannan oman tutkimukseni eurooppalaisen etnologian kentälle. Eurooppalainen etnologia keskittyy omaan yhteisöön ja nykyisyyteen, mutta ei rajoitu ainoastaan nykyisyyteen, vaan tutkii laajennettua nykyisyyttä. Sen tavoitteena on tutkia

1 Kenttää koskevasta keskustelusta ks. Laaksonen et al. (toim.): *Kenttäkysymyksiä* (2004), Laaksonen et al. (toim.): *Tutkijat kentällä* (2003) ja Viljanen & Lahti (toim.): *Kaukaa haettua* (1997).

nykyajan prosesseja: jälkimodernin yhteiskunnan kulttuurisia konstruktioita, kulttuuristen konseptioiden valtaa, tehtäviä ja muutosta sekä globaalin maailman prosesseja. (Niedermüller 2006, 36–49.)

Mikä on tämä *oma yhteisö*, jonka muun muassa Peter Niedermüller (2006, 41–42) toteaa olevan eurooppalaisen etnologian tutkimuskohteena ja kontekstina? Mitä puhuntoja se käyttää? Ensinnäkin sillä tarkoitetaan omaa kansallista yhteisöä; toisin sanoen suomalaiset tutkivat suomalaista yhteiskuntaa, saksalaiset saksalaista ja niin edelleen. Tästä näkökulmasta eurooppalainen etnologia on edelleen kansallisesti painottunut tiede, jossa tieteenalan kansatieteellinen perintö on selvästi tunnistettavissa. Tällainen on juuri eurooppalainen etnologia ”modernisoituneena” kansatieteenä. Toiseksi oma yhteisö voi olla jokainen paikka, tila ja yhteisö, jossa tutkija milloinkin elää ja tekee tutkimusta. Esimerkiksi – kuten tässä tapauksessa – suomalainen tutkija tutkii vaikkapa itävaltalaisista yhteisöä. Kolmanneksi oma yhteisö voidaan käsittää myös laajemmassa kontekstissa, eurooppalaisena, eurooppalaisena (jälki)modernina, jossa eurooppalaisuus ei ole maantieteellinen määritelmä vaan viittaa horisonttiin, jossa – Konrad Köstlinin sanoin – on ”ajattelumme alkuperä”. (Köstlin 2002.) Vastaavasti oma yhteisö ei tarkoita omaa maata tai paikkaa, jossa tutkimusta tehdään, vaan viittaa tämän käsitteellisen ja kulttuurisen horisontin paikallisiin tai alueellisiin representaatioihin

Niedermüllerin (2006, 43) mukaan Eurooppa ei edusta etnologisen tutkimuksen tutkimuspaikkaa, vaan se on yhteisen, olennaisesti homogeenisen modernisaatioprosessin tuote ja edustaa moderneja ja komplekseja yhteiskuntia. Toisin sanoen kaikista alueellisista ja ajallisista eroista huolimatta eurooppalaiset etnologit tekevät tutkimusta siinä historiallisessa ja sosiokulttuurisessa kontekstissa, josta he itse tulevat, johon he kuuluvat, jossa he ovat kasvaneet ja johon he ovat enkulturoituneet. Tutkijat elävät ja kuuluvat samaan yhteisöön tutkittaviensa kanssa. Näin ollen eurooppalainen etnologia ylittää kansalliset, poliittiset ja kulttuuriset rajat Euroopassa.

Tänä päivänä etnologin kenttä on siellä, missä ihmiset elävät ja toimivat. Minun kohdallani lomamatkoilta tuttu paikka muuttui kenttätyökohteeksi, ja tässä mielessä paikka tuli myös näkyvämmäksi. Monissa kenttätyötä koskevissa artikkeleissa tutkijat ovat pohjineet kenttää, ja kenttäkohteen määrittely on saanut kokonaan uusia piirteitä, sillä enää ei voi kysyä pelkästään missä, vaan on täsmennettävä samalla mitä. Kentän ei tarvitse enää olla erillinen paikka, vaan kenttätyön ajatellaan olevan tutkimustapa tai prosessi, johon vaikuttavat tietyt sosiaalis-poliittiset olosuhteet ja ilmiöt. (Junkala 1999, 198; Gupta & Ferguson 1997, 36–38; Siikala 1997, 46.)

Roger Sanjekin toimittamassa *Fieldnotes*-teoksessa (1990) tutkijat pohtivat kentän käsitettä omien kenttämuistiinpanojensa kautta. James Clifford kysyy, miten kenttä määritellään ajallisesti ja paikallisesti. Kenttämuistiinpanot kirjoitetaan kentällä, mutta mistä kenttä alkaa ja mihin se päättyy? Voiko kenttämuistiinpanoja tehdä omissa työhuoneissa? (Clifford 1990, 64–65.) Roger Sanjekia lainaten voi tähän vastata, että kenttämuistiinpanot ovat kentältä, vaikka ne eivät aina ole kentällä kirjoitettuja (Sanjek 1990, 95). Niiden kirjoittaminen jatkuu kentältä palaamisen jälkeen kotona, työhuoneessa, aineistoa

arkistoitaessa, esitelmiä, artikkeleja ja julkaisua työstettäessä. Kentällä olokaan ei tarkoita matkustamista, vaan joskus kentällä oleminen tarkoittaa yksinkertaisesti sitä, että kiinnittää huomiota erilaisiin asioihin omassa tutussa ympäristössä. Näin siitä tulee erityinen suhde ”itsen” ja ”toisten” välillä ja se sisältää monimutkaisen yhdistelmän sitoutumista ja vapautumista, lähentymistä ja irtaantumista. Se, että kirjoittaa samalla siitä missä elää, on osa irtaantumista.

Koin itse mielenkiintoiseksi ja haastavaksi kenttätoiden tekemisen paikassa, jossa olin useita kertoja aikaisemmin käynyt eri roolissa, matkailijana. Nyt katsoin paikkaa ikään kuin uusin silmin ja kuuntelin sen ääniä eri tavalla kuin ennen. Samoin jouduin suhtautumaan paikan ihmisiin eri tavalla kuin ennen, sillä nyt keskustelin heidän kanssaan tutkijana, en pelkästään vieraana. Tutkijana minua kohdistui aivan erilaisia odotuksia ja velvoitteita kuin matkailijana, sillä tutkijalla on vastuu siitä, miten hän toimii tutkimuskohteessaan ja miten hän käsittelee tutkimuksen kohdetta lähdettyään kentältä. Tutkijan roolissa minua vaikuttivat tietysti pitkäaikaiset ystävyys- ja tuttavuusuhteet, jotka saattoivat myös sulkea pois tiettyjä kysymyksiä tai keskustelunaiheita.

Kenttä Tirolissa

Kentälle sisälle pääsyn on mahdollistanut itävaltalainen ystäväni Martta. Olen tuntenut alussa mainitsemani haastateltavan Marian 1980-luvun alkupuolelta lähtien, jolloin tutustuin hänen ainoaan lapseensa, Martaan. Me yövyimme silloin Koutokeinon retkeilymajassa samassa huoneessa. Keskustelimme monta tuntia valoisassa kesäyössä matkailumajan portailla, jottemme häirinneet huoneessa jo nukkuvia. Hän oli kiinnostunut Lapista, ja itse olin kiinnostunut Alpeista. Siitä lähtien olemme tavanneet toisiamme säännöllisen epäsäännöllisesti sekä Suomessa että Itävallassa. Olen esimerkiksi ollut hänen häissään vieraana.

1980-luvun alusta muistan Telfsin ensinnäkin sen kauniiden maisemien, hyvän sijainnin ja kiinnostavan lähiympäristön ansiosta. Telfs sijaitsee Inn-joen laaksossa, 30 kilometriä Innsbruckista länteen 3000 metriä korkean Hohe Munden juurella. Mieleeni tältä ajalta on upeiden maisemien lisäksi jäänyt erityisesti kirkkojen ja kappeleiden runsaus, talojen seiniin maalattujen pyhimysten – ja muidenkin – kuvien paljous sekä erilaiset uskonnolliset ja perinteelliset juhlat, joihin osanottajat olivat pukeutuneet tirolilaisiin asuihin, naisilla oli yllään *dirndl* ja miehillä nahkahousut. Traditioiden korostaminen ja ylläpitäminen, kuten kansallispukujen käyttö ja monet katoliseen perinteeseen pohjaavat juhlat, vaikuttavat siihen, että Tirolia pidetään konservatiivisena ja jopa ahdasmielisenä alueena. Tämä tuli esille myös erilaisissa tilanteissa ja keskusteluissa, sillä instituutiot kuten kirkko tai naapurit ovat vaikuttaneet monin tavoin naisten arkielämään ja toimintaan, esimerkiksi työssäkäyntiin ja lastenhoitoon.

Kuva 1. Telfsin *Schutzen*-järjestön (suojeluskunta) ja soittokunnan jäseniä tulossa yhtenä paikallisista juhlapäivistä, *Herz-Jesu-Sonntag*, pidettävään messuun. Kuva Helena Ruotsala, 25.6.2006.

Sekä Maria että Martta ovat käyneet ansiotyössä äitiyslomia lukuun ottamatta. Tekstiiliteollisuus on työllistänyt naisia Telfsissä, ja Maria olikin työssä tekstiilitehtaassa eläkkeelle pääsyynsä asti. Aikaisemmin 1980-luvulle asti naisilla ei ollut välttämättä tarvetta-

kaan avioliiton solmimisen ja lasten syntymän jälkeen työllistyä kodin ulkopuolelle, sillä – haastateltavien mukaan – perhe tuli yleensä toimeen pelkästään toisen puolison tuloilla eikä lapsille ollut järjestetty päivähoitopaikkoja. Saatuaan vuonna 1983 lapsen Martta jäi kotiin hoitamaan tyttärtään kolmeksi vuodeksi ja oli sen jälkeen muutaman vuoden puolipäivätyössä, koska hän halusi asettaa perheen työn edelle. Kun hän palasi työelämään, lasta hoiti eläkkeelle jäänyt isoäiti, Maria.

Jo opiskeluni aikana ystäväni mainitsivat minulle yhden paikkakunnan ylpeydenaiheista, joka viides vuosi järjestettävän suuren laskiaisjuhlan, *Schleicherlaufenin*, joka kerää Telfsiin paikkakuntalaisten lisäksi tuhansia kävijöitä ja turisteja. (Juhlan historiasta ks. Gapp 1996, 11.) Vastaavia suuria laskiaisjuhlia järjestetään myös muilla alppipaikkakunnilla, joissa ne ovat näkyvä ja tärkeä osa paikallista kulttuuriperintöä ja kulttuuri-identiteettiä. Ystäväni mielestä oli itsestään selvää, että kansatieteilijänä juhla kiinnostaisi minua myös tutkimusmielessä. Vasta vuonna 2005 pystyin vastaamaan heidän kutsuunsa myöntävästi. Vietin Telfsissä yhteensä neljä viikkoa tammi–helmikuussa ja saavuin sinne pari viikkoa ennen varsinaista juhlaa. Asuin tämän ajan ystäväni luona. Viivysin kaksi viikkoa juhlan jälkeenkin, jotta pystyin seuraamaan erilaisia valmisteluja ja osallistumaan juhlan eri tapahtumiin. Vuonna 2005 tapahtumaa seurasi arviolta 15 000 kävijää. Paikalliset kertoivat minulle ylpeänä, että vuonna 2000 Schleicherlaufenissa oli vierailut muun muassa japanilainen etnologi ja vuonna 2005 *National Geographicin* valokuvaaja (Ks. Zwingle 2006, 30).

Tullessani keväällä 2006 uuteen kenttätöyöhön asuin ystäväni talon alakerrassa neljä kuukautta ja seurasin läheltä hänen elämäänsä. Minulla oli käytössä oma huoneisto, oma keittiö ja kylpyhuone. Jaoimme saunan², kodinhoitotilat ja puutarhamajan. Saatoin vapaasti käyttää hänen laajakaistayhteyttään ja lukea hänelle tulevaa sanomalehteä. Asumisolojen järjestäminen kentällä vaikuttaa myös kenttätöihin, sillä hyvissä olosuhteissa ei käytännön toimiin tarvitse laittaa niin paljon aikaa ja vaivaa kuin asuessa vaatimattomissa olosuhteissa. Pitemmän aikaa kentällä ollessa on tärkeää myös se, että voi vetäytyä omaan rauhaan, omaan tilaan. Tämä oli ensimmäinen kerta, kun minulla oli kenttätöissä näin hyvät asumis- ja työskentelyolosuhteet, sillä asunto oli täysin kalustettu.

Kentän löytyminen

Tässä artikkelissa esittelemäni tapaus on esimerkki siitä, miten aikoinaan sattumanvarainen tilanne, kaukana kodeistaan olevien kahden ihmisen arkiselta ja tilapäiseltä vaikuttanut kohtaaminen kehittyi pitkäaikaiseksi vuorovaikutukseksi ja tutkimukseksi. Se voi toimia myös varoituksena kaikille etnologiensa ystäville ja tutuille siitä, miten me katsomme kaikkea etnologien linssien läpi. (Löfgren 1996, 85–86.) Me etnologit myös luon-

2 Sauna oli rakennettu 1990-luvulla talon alakertaan tilaan, johon 1970-luvulla oli rakennettu autotalli- ja puuvaja. Saunan yhteydessä oli myös tila kuntoiluvälineitä varten.

nehdimme mielellämme itsellemme tyypilliseksi toimintatavaksi sen, että olemme myös lomalla ikään kuin olisimme kenttätöissä.³

Talvella 2005 tekemissäni kenttätöissä Schleicherlaufen-juhlan erilaiset merkitykset sekä yksilöille että paikkakunnalle tulivat esille. Juhlaan osallistuvien miesten lisäksi haastattelin myös naisia, jotka olivat aktiivisesti mukana järjestelytehtävissä; he esimerkiksi suunnittelivat ja valmistivat esiintyjäryhmien puvut. Haastatellessani näitä eri-ikäisiä naisia keskusteluissa tuli usein esille, miten heidän näkökulmastaan elämä on viimeisten vuosikymmenien aikana muuttunut paljon. Suomeen paluuta edeltävänä sunnuntaina olin ystäväni kanssa kävelemässä suosittulla retkeilyalueella. Siellä, keskellä kaunista, lumista Alppimaisemaa, keskustelimme, minkälainen Telfs oli käydessäni siellä ensimmäisen kerran toukokuussa 1980. Tällä kävelyretkellä lausuin ääneen ajatuksen, jota olin jo kenttätöittäni aikana itsekseni pohtinut: miten mielenkiintoista olisi tutkia eri sukupolvien naisten kokemuksia täällä perinteisen ja voimakkaan *Kirche, Küche und Kinder* -mentaliiteetin alueella. Olinhan useaan otteeseen keskustellut mm. ystäväni äidin sekä aikaisemmin myös hänen isänsä vuonna 1890 syntyneen isoäidin kanssa siitä, minkälainen Telfs on ollut. ”Mutta sehän on hyvä idea, äiti varmaan suostuu siihen mielellään”, oli ystäväni vastaus varovaiseen ääneen ajatteluuni. Olin miettinyt kauan myös sitä, miten paljastan sen, mikä minua todella kiinnostaa. En nimittäin ollut niinkään kiinnostunut tutkimusmielessä Schleicherlaufenista, vaikka sen seuraaminen olikin ollut hauskaa, mielenkiintoista ja myös eksoottista. Koin, että minulla oli velvollisuus tehdä tutkimusta Schleicherlaufenista, koska ystäväni odottivat sitä minulta. Kenttätöissä tuli selvästi esille se ylpeys, jolla paikalliset suhtautuivat juhliin. On täysin ymmärrettävää, että kentällä tapaamani ihmiset halusivat esitellä minulle yhteisönsä parhaita piirteitä ja halusivat minun kirjoittavan juuri yhteisön suuresta ylpeydenaiheesta. Ihmiset kertoivat mielellään juhlasta ja sen merkityksestä, mutta samalla he tulivat kertoneeksi myös muista asioista, myös niistä, jotka minua kiinnostivat juhlaa enemmän, kuten naisten tilasta ja paikasta katolisessa pikkukaupungissa. Varsinainen syy, miksi aloin Schleicherlaufenissakin kiinnostua naisten tilasta ja paikasta, johtui myös silloisesta tutkimusprojektistani ”Naisten tila ja paikka”.⁴

Kentällä

Ensimmäisen varsinaisen haastattelun tutkimustani varten tein Marian kotitöiden lomassa. Aloitimme haastattelun aamupäivällä ruokailuhuoneessa, koska siellä oli kannettavalle tietokoneelleni sopivalla korkeudella oleva pöytä ja vapaita pistorasioita konetta ja minidisciä varten. Haastattelun jatkuessa siirryimme myöhemmin keittiöön, kun Marian

3 Esimerkiksi 18.5.2008 pidetyssä Turun kansatieteen 50-vuotisjuhlaseminaarin paneelikeskustelussa panelistit korostivat tätä yhtenä etnologien – ja myös kansatieteilijöiden – olennaisena piirteenä ja tärkeä osana meidän ammattitaitoamme.

4 Suomen Akatemian päätös SA 208289.

piti viimeistellä jo aikaisin aamulla aloittamansa lounasvalmistelut. Haastattelu jatkui vapaampana keskusteluna vielä lounaan jälkeen, sillä lähdimme Marian kanssa kävellen etsimään kukkia hieman ylempää vuoren alarinteeltä hänen kankaanpainantatöitään varten. Samoin sekä tämän että muiden haastattelukertojen (yhteensä kolme) teemoja kertasimme myöhemmin kävelyretkillä, vierailuilla tai muissa tapaamisissa. Koska Maria ja hänen miehensä olivat eläkkeellä, heillä oli aikaa kuljettaa minua lähiympäristössä erilaisissa tapahtumissa ja kohteissa. Kun olin kirjoittanut puhtaaksi Marian haastattelun, saatoin myöhemmin palata haastatteluun ja kysyä niitä kohtia, joista en saanut selvää tai en ymmärtänyt joko puutteellisesta kielitaidostani tai muista syistä johtuen. En esimerkiksi ehtinyt – tai minun ei tarvinnut – tehdä lisäkysymyksiä, koska haastateltavani puhui paljon ja nopeasti.

Kenttätyöni koostuu sekä haastatteluista että kenttämuistiinpanoista, joita tein eri tilanteissa ja erilaisten keskustelujen jälkeen. Pyrin pitämään mielessäni sen, että keskustelukumppanini tulee olla tietoinen siitä, että teen keskustelun sisällöstä muistiinpanoja jälkeinpäin. Lisäksi pidin kenttätyöpäiväkirjaa, jossa kommentoin haastattelu- ja keskustelutilanteita. Keräsin myös jonkin verran Telfsin kehityksestä kertovia tilastoja ja lehtiartikkeleja, mutta en mitenkään johdonmukaisesti.

Ensimmäisellä haastattelukerralla vastasin Marian esittämään kysymykseen, mitä haluan hänen kertovan ja mistä aloittavan, seuraavasti: ”Haluaisin ensin kuulla, kerro min-käläinen lapsuus ja nuoruus sinulla oli, kerro kodistasi, perheestäsi, kerro mitä muistat, mikä oli tärkeää, minkälainen elämä sinulla on ollut, jne.” Ensimmäiset haastattelut pyrin tekemään siten, että niistä muodostui haastateltavan elämäkertaa, jonka perusteella – ja jota täydentäen – jatkoimme seuraavia haastattelu-keskusteluja. Mielestäni ne olivat haastattelun ja keskustelun yhdistelmiä, sillä ne eivät olleet haastatteluja, vaan kävimme niissä myös keskustelua. Näitä täydensimme seuraavilla haastattelukerroilla. Olin tehnyt varsin ylimalkaisen kysymys- tai teemarungon myöhempiä haastatteluja varten. Näillä teemoilla ohjasin keskustelua, vaikka se soljuikin varsin vapaasti ja avoimesti. Erityisesti Marian haastattelut kulkivat aluksi hänen ohjauksessaan, sillä minulla oli täysi työ kuunnella ja yrittää ymmärtää hänen puhetulvaansa. Seuraavilla kerroilla pystyin paremmin jatkamaan hänen aloittamista teemoista.

Koska ensimmäisellä kerralla pyrin saamaan esille haastateltavan elämäkerran tai tarinan, käsitelimme kaikilta suurin piirtein samat asiat tai teemat – lapsuus, perhe, työ – ja siitä huolimatta kaikki haastattelut olivat erilaisia. Keskustelimme arjen, työn, koulun ja perheen lisäksi yleensä paikallisuudesta ja paikan muuttumisesta, sosiaalisista kontakteista, tulevaisuuden odotuksista ja velvoitteista, kuten vanhempien hoitaminen kotona, lasten opiskelun kustantaminen jne. Näiden teemojen valitseminen johtui myös osaksi minun ennakkotiedoistani, olinhan tuntenut haastateltavani jo pitemmän aikaa ja tiesin heidän elämästään jonkin verran. Haastattelin jokaista kahdesta kolmeen kertaan, ja haastattelujen lisäksi kävin lukuisia epävirallisia keskusteluja, jotka täydentävät ja tukevat varsinaisia haastatteluja. Myös myöhemmillä haastattelukerroilla syvensimme ensimmäisessä haastattelussa käytyjä teemoja, ikään kuin rohkaistuneina keskustelemaan vaikeammistakin

asioista. Toiset kutsuvat tämäntyyppisiä haastatteluja syvähaastatteluiksi haastateltavien ja haastattelijan välisen, luottamusta ja avoimuutta sisältävän vuorovaikutuksen vuoksi. Itse kutsuisin mieluummin näitä haastatteluja etnografista kerrontaa sisältäviksi haastatteluiksi. Haastattelujen tarkoitus oli kartoittaa haastateltavieni elämänpiiriä, alkuun elämäkerran avulla, mutta ne sisälsivät kertomuksia heidän kokemuksistaan (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 192). Siihen, mitkä kokemukset tulivat kerrotuiksi, vaikuttivat minun kysymykseni, yhteiset keskustelumme sekä haastateltavien omat mielipiteet siitä, minkä he kokivat kertomisen arvoiseksi. Rajasin varsinaiset haastateltavani vain yhden perheen naisukupolviin, mutta haastattelin myös muutamaa muuta 40–55-vuotiasta naista.

Ystäväni Maritta pyysi minulta ennen ensimmäistä haastattelua kysymyksiä, jotta hän voisi miettiä asioita jo etukäteen. Tein hänelle lyhyen listan teemoja ja tarjosin myös mahdollisuutta, että halutessaan hän voi kirjoittaa itse jostakin. Sanoin myös, että kaikkia teemoja ei tarvitse käsitellä, mikäli ne ovat hänelle vaikeita. Hänen tyttärensä Rosan haastattelu oli erilainen sen vuoksi, että hän on myös itse yliopisto-opinnoissaan tehnyt haastatteluja. Ennen haastattelua olimme hänen kanssaan keskustelleet lähiympäristössä Alpeilla patikoidessamme monista opintoihin ja elämänuran valintaan liittyneistä teki-joistä ja asioista, jotka olivat juuri silloin hänelle ajankohtaisia. Ikäeroamme tasoittivat yliopisto-opinnot ja tutkijan ura, jonka hän aloitti juuri kyseisenä vuotena.

Tutkiessani tammi–helmikuussa 2005 paikallista laskiaisjuhlaa ystäväni auttoi minua löytämään eri esiintyjäryhmiä ja heidän taustajoukoistaan haastateltavia. (Ruotsala 2008.) Myös hänen isänsä ja puolisonsa ovat esiintyneet Schleicherlaufenissa. Koska hän on kotoisin paikkakunnalta ja julkisen työnsä ja harrastustensa ansiosta tuntee paljon väkeä, hänellä oli hyvät mahdollisuudet järjestää eri ryhmistä haastateltavia ja kenttätökohteita. Itse olin tällöin jokseenkin täysin riippuvainen hänen avustaan ja kontakteistaan. Myöhemmin sain lisää haastateltavia myös haastateltavien kontaktien avulla.

Vuonna 2006 toteutetussa kenttätöissä ystäväni Marttan rooli on vielä korostuneempi, sillä hän on myös yksi haastateltavistani ja asuin hänen luonaan ollessani kenttätöissä. Hän on myös ollut ovenavaaja tirolilaiseen kulttuuriin ja arkeen. Tutkijana tunnistan tämän ja arvostan sitä, mutta minun on myös oltava tietoinen siitä, että näin osa kentän äänistä voi jäädä kuulematta.

Osallistuvaa havainnointia

Haastattelumetodin korostaminen muiden metodien kustannuksella kohdistaa huomion haastattelijan ja haastateltavien väliseen vuorovaikutussuhteeseen. Vuorovaikutuksen merkitys näkyy tutkimuksessani myös osallistuvassa havainnoinnissa, jota pidän haastattelujen kannalta ainakin yhtä tärkeänä menetelmänä. Osallistuva havainnointi auttoi ja tuki varsinaisten haastattelujen tekemisessä, ja se avasi myös monipuolisemman kuvan kenttään.

Kuten alussa tuli esille, asuin ystäväni Marttan talossa, jossa meillä kummallakin oli oma ”talous”. Sovimme heti alkuun, että teemme lounaan vuorotellen ja syömme sen

yhdessä. Ystävälläni oli kolmen tunnin lounastauko, hänen varsinainen työaikansa oli kello 8–12 ja 15–17, mutta hänellä oli myös ilta- ja viikonlopputöitä. Usein, opiskeluaikataulun antaessa myöten, lounaalla oli mukana myös tytär Rosa, joka osallistui ruuanlaittovuoroihin. Tämä lounasjärjestely kuului perheen tapoihin, sillä he ovat aina pyrkineet syömään lounaat ja illalliset yhdessä. Yhteiset lounaat olivat kaikin puolin mukavia ja tärkeitä tilanteita kenttätöiden näkökulmasta, sillä opin ja kuulin paljon elämästä Tirolissa. Keskustelimme usein päivän lehdessä tai aamun uutisissa olleista asioista, joihin kaipasin lisävalaistusta. Joskus, kun ystäväni ja hänen tyttärensä välillä oli erimielisyyksiä, olisin mieluummin ollut muualla kuin lounaspöydässä, sillä tunsin itseni täysin ulkopuoliseksi näistä intrigeistä. Myöhemmin molemmat kertoivat minulle oman näkemyksensä siitä, mistä asiassa oikein oli kysymys. Ystäväni neuvoi mielellään ruuanlaitossa myös minua, sillä minulla ei ollut 20 vuoden rutiineja pikaisesta lounaan valmistuksesta. Se ei suinkaan ollut mieleeni, sillä halusin laittaa ruokaa omalla tavallani.

Vaikka asuin periaatteessa yksin, osallistuin kiinteästi ystäväni ja hänen lähipiiriinsä elämään. Teimme iltakävelyjä, kävimme yhdessä uimassa, teatterissa ja elokuvissa tai teimme pieniä retkiä. Keskustelimme usein iltaisin parvekkeella viinilasini tai teekupin ääressä esimerkiksi päivän tapahtumista tai mistä ystävät yleensä puhuvat keskenään. Aina kun hänelle tuli vieraita, hän kertoi siitä myös minulle. Minä olinkin toistuvasti mukana istumassa iltaa, keskustelemassa, syömässä ja juomassa viiniä – halusin sitä tai en. Suunnittelimme ja valmistelimme tarjoilut yhdessä. Minut tunnettiin paikkakunnalla Martan suomalaisena ystäväni, joka on töissä yliopistossa. Monet tuntemattomat ihmiset tervehdivät minua kaduilla ja kaupoissa enkä aina tiennyt, johtuiko se yleisestä tapakulttuurista vai siitä, että he tunnistivat minut Martan ystäväni.

Lähin ystäväpiiri, jonka tunsin entuudestaan, tiesi tarkemmin tutkimuksen aiheen, sillä kerroin sen heille heti, koska Martan ystävinä he ovat ”läsnä” myös tutkimuksessa. (Davies 1999, 7.) Myöhemmin tavatessamme keskustelimme usein naisten elämästä, arjesta ja erilaisista muutoksista. Minut kutsuttiin mukaan erilaisiin tapahtumiin ja perhejuhliin, esimerkiksi syntymäpäiville, päivällisille, meidän konfirmaatiotamme vastaavaan juhlaan ja hautajaisiin. Osallistuin Martan kollegojen kanssa vaellusretkille tai sunnuntaipäivällisille myös ilman, että hän oli mukana, sillä hän ei esimerkiksi itse pidä vaelluksista, joilla pitää kiivetä. Erityisesti silloin, kun Martalla oli muuta menoa, hänen lähimmät ystävänsä kutsuivat minut syömään tai konsertteihin. Kieltäessäni häntä tekemästä liikaa järjestelyjä ystäväni sanoi, että olen hänen vieraansa eikä hän halua sitä, että joudun olemaan viikonloppuisin yksin hänen ollessaan työmatkalla. Hän halusi minun viihtyvän. Minua häiritsi aluksi eräänlainen liiallinen vieraanvaraisuus, jonka koin myös holhoamiseksi, sillä olin tottunut olemaan ja liikkumaan yksin.

Ystäväni sekä hänen tuttavapiiriinsä yrittivät ottaa minut parhaansa mukaan huomioon. ”Das wäre sicher interessant für Dich Helena” (suomeksi: Tämä varmasti kiinnostaa sinua) oli usein kuulemani lause. Tällä tarkoitettiin konserttia, näyttelyä, esitelmätilaisuutta tai erilaisia kotiseutujuhlia. Usein he vielä halusivat varmistaa, että olin ottanut kameran mukaani. Sain myös tietyissä tapahtumissa vihjeitä parhaista kuvanottoaikoista. En hen-

nonut kieltäytyä kutsuista tai tarjotusta seurasta, sillä pelkäsinkin loukkaavani joko emäntääni tai hänen tuttaviaan. Tunsinkin velvollisuudekseni osallistua näihin tapahtumiin niin usein kuin vain pystyin. Minun poissaoloni myös huomattiin; siitä todistaa muistiinpanoni kesäkuun *Frohleichnahmenin*⁵ juhlasta:

— — Myöhemmin Elisabeth ja Maria sanoivat alussa ihmetelleensä, että missä Helena on, kun häntä ei näkynyt kirkon luona [kulkueen lähtöpaikalla], olisiko nukkunut pommiin. Oli kuumemman sitten mukava yllätys, kun he näkivät minut ottamassa kuvia Rosengassen alapäässä kaivolla. — — (Arkistoimaton kenttäyöaineisto, Telfs, 14.6.2006.)

Kuva 2. Mäenlasku on myös aikuisten suosima huija Alpeilla. Sunnuntainen retki Hemmermoosalmin karjamajalle, jossa syödyn lounaan jälkeen voi nauttia miltei kolmen kilometrin mittaisesta laskusta autotielle. 6.2.2005, kuva Helena Ruotsalan omistuksessa.

Osan aktiviteeteista järjestin myös itse; kysyin esimerkiksi seuraa johonkin tilaisuuteen, näyttelyyn tai museoon. En myöskään viettänyt koko kenttäyöaika ystäväni ja hänen tuttaviansa kanssa, vaan toki retkeilin ja matkustin myös yksin. Samoin minulla kävi Suomesta vieraita, joiden kanssa retkeilin lähiympäristössä.

5 *Frohleichnam* on katolinen kirkkojuhla, jota vietetään helluntain jälkeisenä toisena torstaina. Sitä vietetään kiirastorstain ehtoollisen muistoksi. Telfsissä kulkue lähtee kirkolta ja menee raatihuoneen torille, jossa pidetään messu. Kulkueeseen osallistuu useita yhdistyksiä, kuten esimerkiksi partiolaiset, vapaapalokunta, maataloustuottajien yhdistys sekä koululaisia.

Saksaksi ja käsillä puhumista

Tein kenttätöitä vieraassa maassa, vieraassa kulttuurissa ja vieraalla kielellä. Haastattelu-paikkakunta ja haastateltavani olivat sen sijaan minulle ennestään tuttuja. Paikan tuttuus oli sekä etu että haitta, sillä en kuitenkaan tuntenut Telfsiä ja sen elämää niin hyvin kuin haastateltavani ja puhekumppanini välillä olettivat. Jouduin muutamia kertoja keskeyttämään keskustelun, sillä heille itsestään selvät asiat piti selittää tai taustoittaa minulle tarkemmin. Mietin usein itse sitä, miten paljon ylimääräistä vaivaa minun läsnäoloni erilaisissa tilaisuuksissa näiltä läheisiltä ihmisiltä vaati, sillä heidän piti taustoittaa minulle monia asioita.

Tein kaikki haastatteluni saksaksi ja nauhoitin ne minidiscille, jonka jälkeen tallensin ne heti tietokoneelle, jotta voin kuunnella niitä helposti. Olen kirjoittanut melkein kaikki haastattelut tähän mennessä puhtaaksi, mutta en ole litteroinut niitä sanatarkasti, koska en itse pysty siihen. En saa selvää jokaisesta murreasuisesta sanasta. Olen kirjoittanut suomeksi vain yhden, ensimmäisen Marian haastattelun. Sanatarkkaa kääntämistä tärkeämpää siinä oli asian ymmärtäminen ja konteksti. Tirolissa puhuttu saksa poikkeaa saksan kirjakielestä, ja se poikkeaa myös sveitsinsaksasta, johon Baselissa tutkijanvaihdossa ollessani totuin. Ystäväni ja hänen tyttärensä kanssa keskustellessamme saatoimme periaatteessa käyttää englantia, mikäli en ymmärtänyt heidän sanomaansa tai en osannut sanoa jotain ilmaisua saksaksi. Vanhimman sukupolven kanssa ainoana kommunikointikielenä oli saksan tirolin murre.

Konventionaalinen kielitaito ei kuitenkaan aina ole kenttätöissä riittävä, vaikka osaisi puhua kieltä sujuvasti. Miten sensitiivisiä me olemme vaikkapa erilaisille pienille kulttuurisille piirteille kommunikoidessamme vieraalla kielellä? Esimerkiksi pohjoisissa kulttuureissa hiljaisuus on yksi tapa kommunikoida, ja tämä hiljaisuus voi häiritä tai säikäyttää siihen tottumattomia tutkijoita. Toisaalta, kuten Tuula Tuisku on huomauttanut, hiljaisuuteen tottuneet haastateltavat kokevat ”koko ajan ääntä tuottavan tutkijan” pelottavana ja kummallisena.⁶ Kummallisiksi toki tutkijoiden kyselyitä voidaan kokea muutenkin! Me kysymme outoja tai arkipäiväisiä asioita, joista usein ne ”tyhmat kysymykset” voivat tutkimuksen kannalta olla tärkeitä. Kokeneena kenttätöntekijänä olen tottunut siihen, että hiljaiset hetket kuuluvat asiaan ja haastattelijan täytyy antaa tilaa ja aikaa haastateltavalle koota ajatuksiaan ja pukea ne sanoiksi. Kenttätötilanteessa toivoin, että haastateltavani ottivat huomioon puutteellisen kielitaitoni eivätkä esimerkiksi käyttäneet sellaisia tyyli-keinoja, joita en ymmärtänyt.

Kielen ja kulttuurin tuntemus on onnistuneen kenttätöiden tärkeimpiä edellytyksiä. Vieras kieli rajoittaa, mutta se myös tarjoaa erilaisia mahdollisuuksia kenttätöissä. Koska en tutki esimerkiksi puhetta, kerrontaa tai vaikkapa perinteistä ympäristötietoa, jossa käsitteillä ja nimityksillä on tärkeä rooli, vaan sitä, miten ihmiset kokevat tiettyjä asioita ja mitä he kertovat elämästään, pidän rajallista kielitaitoani tähän riittävänä. En kuitenkaan väitä,

6 Ks. esitelmä ICASS IV: Ruotsala & Tuisku 2008: Silence as a way of communication in the ethnographic fieldwork in the North. Multivocality of the field.

että kenttätöiden tekeminen vieraalla kielellä olisi helppoa, vaikka tulinkin saksan kielellä jopa Tiroliissa hyvin toimeen. Vieraalla kielellä operoidessaan tutkija käyttää tukena muita menetelmiä tai aineistoja, kuten osallistuvaa havainnointia tai kuvallista dokumentointia.

Alkaessani kirjoittaa tätä artikkelia olin kirjoittanut puhtaaksi melkein kaikki haastatteluni – yhtä lukuun ottamatta – mutta jostain syystä en luottanut pelkästään niihin, vaan palasin haastatteluäänitteisiin ikään kuin olisin halunnut rekonstruoida tilanteen uudestaan kuulohavaintojen, muistiinpanojen ja muistojeni avulla. Jo pelkkä kenttämuistiinpanojen ja haastattelulitteraatioiden lukeminen palauttaa mieleen haastattelutilanteen, mutta äänitiedostojen kuunteleminen, kuuloaisti, palautti tilanteet mieliin vielä elävämmin. Haastateltavan puheen, taukojen, naurun ja äänensävyjen kuuleminen toi esille sellaisia ääniä, joita ei litteraatioissa ollutkaan, ei, vaikka olin niihin merkinnyt esimerkiksi haastattelun tunnelmia. Tai ehkä kyseessä on se, että ajallisen etäisyyden jälkeen kuulin herkemmin näitä asioita? Muista kuin haastatteluista tekemissäni muistiinpanoissa kuuluu enemmän tutkijan ääni, tutkijan, joka tekee jo tulkintoja tietyistä tilanteista ja tapahtumista. Haastatteluja kuunnellessa pystyin palaamaan käytyyn keskusteluun, ikään kuin olemaan jälleen siinä läsnä. Kuulin, miten innoissaan Rosa oli tulevasta työstään, vaikka uusi työpaikka ja muutto vieraalle paikkakunnalle pelottivat. Kuulin, miten väsynyt Martta oli ennen kesäloman alkua, ja kuulin, miten toisessa haastattelussa, virallisen avioeron jälkeen, hän katsoi toiveikkaasti tulevaisuuteen. Kuulin Marian ja Martan haastatteluista taas ylpeyden siitä, miten he ovat kodin ja perheen lisäksi käyneet ansiotyössä, mikä ei katolisessa Tiroliissa ole ollut itsestään selvyyttä. Kuulin myös, kun he yrittivät löytää jollekin asialle tarpeeksi selkeän muodon, jotta ymmärtäisin sen. Sanat paperilla eivät sitä samalla tavalla kertoneet.

Marjut Huuskosen väitöskirjassa tenonsaamelaisten ympäristökertomuksista tulee selvästi esille se etu, mikä tutkimusaineistoa myöhemmin tutkivalla tutkijalla on, mikäli hänellä on käytössään litteraatioiden lisäksi myös nauhoitetut haastattelut. Haastattelutilanteista tallentuu nauhalle sellaista metatietoa, joka on metodologisesti tärkeää. Huuskosen (2004, 68) mukaan ”haastatteluja kuuntelemalla voi aistia sen, miten luottamuksen syntyessä pöydällä oleva nauhuri menetti merkityksensä. Äänitteisiin on tallentunut myös hienovaraisia viitteitä siitä, miten henkilökohtaiseksi tai julkiseksi esiintyminen on koettu.” Myös tutkijoiden ja kyläläisten välille syntyneiden vuorovaikutussuhteiden jäljille oli mahdollista päästä äänitteitä kuuntelemalla. (Ks. myös Nyberg 1998, 19.)

Kuunnellessani tämän artikkelin kirjoittamista varten osan haastatteluistani, huomasin jälleen, miten haastateltavat pyrkivät ottamaan kielitaitoni huomioon. Ensimmäisen haastattelun alussa Martta puhui erittäin selkeästi ja hitaasti käyttäen kirjakieltä. Haastattelun loppua kohti – tämä haastattelu kesti 2 tuntia 50 minuuttia – puhe muuttui normaaliksi, nopeaksi keskustelupuheeksi. Muissa hänen haastatteluissaan en tällä kuuntelukerralla huomannut niin suurta eroa ”tavalliseen” puheeseen verrattuna. Itse jouduin ainakin pari kertaa haastattelun aikana etsimään sanoja, lähinnä verbejä sekä muistista että sanakirjasta. Toisaalta haastattelut kuulostivat usein vaivattomilta, sillä joskus haastateltavani vastasivat jo miltei kesken kysymyksen, ennen kuin olin ehtinyt sen kunnolla lopettaa. Joskus kysymyksen ja vastauksen välillä oli myös miettimistaukoja. Martan tyttären Rosan

haastattelut olivat myös selkeitä, sillä hän puhui koko ajan kirjakieltä ja helpotti ymmärtämistäni sanomalla jonkin asian uudestaan, selkeämmin ja yksinkertaisempia ilmaisuja käyttäen. Toisaalta Rosa käytti käsitteellisempiä ilmaisuja kuin isoäitinsä. Mikäli haastateltavani eivät ymmärtäneet kysymystäni, sen he heti toivat ilmi. Ja vastaavasti mikäli en itse ymmärtänyt jotain, pyrin pyytämään haastateltaviani toistamaan sen.

Kulttuuriset erot ja uskonto

Vaikka äidinkieli ja monet muut seikat erottavat minua ja tutkittaviani, haastatellessani samanikäisiä naisia jaoin paljon samoja asioita, kuten elämäntilanteen, sukupuolen, tietyt arvot ja kokemukset sekä harrastukset. Katolisen kirkon rooli ja vaikutus elämässä on kenttätöitten perusteella suurin kulttuurinen ero oman ja ystäväni elämän välillä. Ystäväni on töissä katolisen kirkon palveluksessa, ja työn lisäksi kirkolla on vahva asema hänen muussa elämässään, sillä muut perheenjäsenet, äiti, isä, tytär ja entinen aviomies sekä lähimmät ystävät osallistuvat aktiivisesti seurakunnan tilaisuuksiin ja toimintaan. Sosiaalisen työn (kotipalvelutoiminta, eläkeläisten ateriapalvelut jne.) lisäksi kirkolla on runsaasti myös kulttuurista toimintaa, jonka suunnittelu ja järjestäminen olivat ystäväni vastuulla.

Riippumatta siitä, onko tutkimusaihe tutkijalle tuttu ja tuleeko hän yhteisön sisältä vai sen ulkopuolelta, on hänen muistettava oma tutkijan roolinsa kulttuuristen representaatioiden tuottajana. Kiinnitin huomiota kirkkoon ja uskontoon liittyviin asioihin juuri sen vuoksi, että itse tulen protestanttisesta sekularisoituneesta yhteisöstä, jossa kirkon merkitys ihmisten jokapäiväisessä elämässä on aivan toinen. Toki sekularisoituminen on huomattavissa myös katolisessa Tirolissa haastateltavieni perheenjäsenten ja ystävien mukaan.⁷

Tämän kenttätöyöperiodin aikana kävin erilaisissa kirkollisissa tilaisuuksissa melkein useammin kuin koko elämäni aikana yhteensä. Ainakin siltä tuntui, sillä osuihan kenttätöyöaikaani katolisen kirkon tärkein juhlaperiodi, paastonaika ja pääsiäinen. Aluksi vierastin näitä kirkollisia tilaisuuksia, mutta vähitellen totuin niihin ja pakotinpa vielä yhden suomalaisen vieraanikin Tirolin kansallissankarina ja itsenäisyystaistelijana pidetyn Andreas Hoferin⁸ muistoksi järjestettyyn messuun Herz-Jesu-Sonntagina.

7 Nämä muutokset eivät tarkoita niinkään uskonnon aseman häviämistä, vaan kirkon auktoriteetin heikentymistä sekä yhteiskunnan, yhteisön että yksilön tasolla. Kirkon opit ja opetukset eivät enää määritä yksilöiden ajatusmaailmaa. Esimerkiksi kirkon asenne avioeroihin – joka kolmas avioliitto Itävallassa päättyy eroon – avoliittoon, ehkäisyyn, seksuaalisiin vähemmistöihin, papiston selibaattiin sekä naisen asemaan kirkossa ovat asioita, joista yksilöt muodostavat omat, kirkon opeista poikkeavat kantansa. Niistä keskustellaan myös julkisuudesta – ja niistä keskustelimme sekä haastatteluissa että monissa muissa tilanteissa.

8 Andreas Hofer oli tirolilainen ravintoloitsijan poika (1767–1810), joka taisteli tirolilais-talonpoikien etunenässä baijerilais-ranskalaisia joukkoja vastaan. Kun Tirol jätettiin Baije-

Kuva 3. Osallistuin Marian ja hänen miehensä kanssa pitkäperjantain pyhiinvaellukseen Moritsenin kappelille. 16.4.2006, kuva Helena Ruotsala.

Miksi vierastin näitä kirkollisia tilaisuuksia, johtuu siitä, että niihin liittyvä tapakulttuuri poikkeaa luterilaisesta, joten pelkäsin rikkovani tapoja. Katoliseen kirkkoon tultaessa – samoin kuin sieltä lähtiessä – ihmiset tekevät vihkiveteen kastetuilla sormenpäillä ristinmerkin ja niaaavat/kumartavat kohti alttaria mennessään penkkiin ja lähtiessään sieltä. Samoin osa rukouksista rukoillaan polvillaan. Myös suurin osa kirkossa kävijöistä nauttii ehtoollisen. Osallistuin näihin tilaisuuksiin miltei poikkeuksetta ystäväni, hänen perheensä tai joidenkin tuttavien kanssa. He suorittivat asiaankuuluvat rituaalit ja osallistuivat ehtoolliseen, minä istuin penkissä polvirukousten ajan tekemättä ristinmerkkejä ja niauksia. Kukaan ei käyttäytymiseeni tietystikään – epäluuloistani huolimatta – kiinnittänyt mitään huomiota eikä käytökseni loukannut ketään, kuten turhan varovaisena ensin pelkäsin.

Kirkon äänet tunkeutuivat konkreettisesti myös minun elämäni, sillä ylempänä ”kottikadullani”, noin 100 metrin päässä sijaitsevan Telsin pääkirkon kellot herättivät minut

rin haltuun, Hofer pakeni muiden talonpoikaissotilaiden kanssa vuoristoon. Hänet ilmiannettiin ja teloitettiin myöhemmin. Hofer on kiistanalainen hahmo, jota pidetään näkökulmasta riippuen partisaanina, kapinallisena, marttyyrina tai Tirolin kansallissankarina ja vapauttajana. Hänestä käyty keskustelu on vasta viime vuosina hieman irtautunut romanttisista ja patrioottisista sävyistä ja uskalletaan jopa kriittisesti keskustella siitä, miten hän lähetti miehensä toivottomaan taisteluun. Hoferista on lukuisia lauluja, tarinoita ja esimerkiksi näytelmä (*Der Judas von Tirol*) ja elokuvia. Uudemmissa tulkinnoista ks. esim. Schaber 2006, 62–72.

soitollaan varhain juhla-aamuina. Juhlakelloja soitettiin vähintään puoli tuntia. Myöhemmin päivällä tapahtuvaa soittoa, edes juhlakellojen kovaäänistä soittoa, en oikeastaan kuullut, mutta heräsin aina aamuisin tähän ääneen.

Ensimmäinen lainaus on pääsiäissunnuntilta ja toinen kesäkuuiselta kirkkopyhältä:

Tänään saivat taas kirkonkellot soida ja kyllä niitä soitettiinkin. En muista koska ensimmäinen soitto alkoi, nähtävästi kuudelta ja siihen heräsin. Nukahdin toki soiton loppumisen jälkeen uudestaan, mutta sitten puoli yhdeksän Martta ihmetteli, että olenko nukkunut pommiin, kun en ole tullut hänen luokseen aamiaiselle. Olimme sopineet edellisenä iltana, että syömmme aamiaista yhdessä. (--)

13.6. Tänään taas klo 12 soitettiin kirkonkelloja puoli tuntia, koska huomenna on se Froh-leihnahmen-juhla ja kulkue. Huomenna kelloja soitetaan taas puoli tuntia, mutta jo klo 6.30. Kun kysyin äsken lounaalla Martalta, että eikö tuo [kirkonkellojen soittaminen] ole hieman liioittelua, hän naureskeli ja sanoi olevansa pahoillaan, mutta huomenna varhain soitetaan taas. Robert sanoi kerran aikaisemmin, hän oli täällä toissa sunnuntaina lounaalla, että matkailu on muuttanut joidenkin kylien elämää paljon. Esimerkiksi kirkonkelloja ei saa enää soittaa, koska ne häiritsevät matkailijoita. En kyllä ihmettelekään sitä, että ne häiritsevät, jos hotellit sijaitsevat kirkkojen naapurustossa. Ja Martta on kertonut, että sinne kirkkoherranvirastoon tulee valituksia tänne muualta muuttaneilta, että kellonsoitto häiritsee. (--)

Telfissä kellojen äänen vaimentamisesta ei ole julkisuudessa keskusteltu ja nähtävästi ihmiset tottuvat niihin vähitellen. Itsekin ”kuulin” vain tämän juhlasoiton, jonka tehtävänä oli muistuttaa asukkaita tulevasta juhlasta. Kuulin juhlasoiton niin kovaa, että kommentoin näitä soittoja kenttätyöpäiväkirjassani aina ollessani paikkakunnalla.

Ystävien tutkiminen ja haastateltavien odotukset

Olen jo väitöskirjassani (Ruotsala 2002) käsitellyt ystävien ja tuttujien tutkimiseen liittyviä ongelmia. Jotkut tutkijat ovat sitä mieltä, että vieraille henkilölle saatetaan kertoa arkaluontoisia asioita helpommin kuin tutulle. Myös arkistojen kyselyihin joku voi kirjoittaa avomielisemmin kuin kertoisi ollessaan kasvotusten haastattelijan kanssa, sillä vastaajat kokevat kyselyn persoonattomaksi (Korkiakangas 2002).

Kuten jo artikkelin alussa kirjoitin, Maria ei aikonutkaan kertoa minulle ”kaikkea”. Tutkijana kunnioitan haastateltaviani enkä pyri suostuttelemaan kertomaan sellaista, mitä he eivät halua kertoa. Martalle annoin – hänen pyydettyään – ennen haastatteluja teemalistan, jotta hän näkisi, mistä haluaisin hänen kanssaan keskustella. Listassa oli mukana myös raskaita henkilökohtaisia asioita, kuten miehen yllättävä lähtö yhteisestä kodista ja myöhempi avioero. Pyysin häntä kertomaan, jos hän ei halua käsitellä joitakin asioita. Me kuitenkin käsitelimme jokaisessa haastattelussa jopa pari vuotta sitten tapahtunutta virallista avioeroa. Vaikka olin keskustellut Martan kanssa hänen avioerostaan ja sen jälkeisestä ajasta useita kertoja ystäväenä, niin ensimmäisen nauhoitetun haastattelun jälkeen

hän vielä erikseen kiitti, miten haastattelu oli hänen mielestään auttanut häntä näkemään asian eri näkökulmista. Olin kysynyt myös sellaisia asioita, joita hän ei ollut tullut itse miettineeksi. Samoin hän toisessa haastattelussa sanoi erään asian kohdalla erikseen, että tästä asiasta hän ei ole koskaan aikaisemmin puhunut kenellekään.

Myös tutkijan ja tutkittavien läheisen suhteen ja lojaalisuustekijöiden on arveltu aiheuttavan tutkimuksissa ongelmia. Esimerkiksi antropologi Peter Loizos on käsitellyt kolmea viime vuosikymmenten aikana antropologisessa keskustelussa esille tullutta mallia tutkijan ja tutkittavien välisestä suhteesta. Mikäli tutkijan ja tutkittavan suhde on etäinen, on tutkija kaukainen ja viileä havainnoija (*distant observer*), joka katselee, kyselee ja kirjoittaa jatkuvasti. Kysymyksessä voi olla myös valtasuhde, jossa tutkija haluaa pysytellä tutkittaviensa yläpuolella. Tutkijasta ja tutkittavista voi tulla myös erittäin läheisiä ja intiimejä ystäviä. Tätä Loizos nimittää *living close or just good friends* -malliksi. Kolmatta mallia Loizos luonnehtii molemminpuolisen luottamuksen malliksi (*negotiated trustmodel*). Se on tasapainoinen suhde, jossa molemmat osapuolet tunnustavat, että toisella on salaisuuksia, jotka hän ehkä haluaakin pitää salaisuuksina. Yleensä tutkijan ja tutkittavien kohtaaminen on monimutkainen suhde, jossa tasapainoilla ja kiintymyksillä on tärkeä merkitys. Usein tutkijan on vaikea lähteä kentältä, vaikka hän sinne tullessaan olisi kohdannut epäluuloa. (Loizos 1994, 27–28; ks. myös Hastrup 1987, 95–98.) Itse en kohdannut kentällä epäluuloa, en ainakaan huomannut sitä, mutta kentältä oli vaikea lähteä, vaikka tiesin, että tapaan näitä ihmisiä vielä tulevina vuosina.

Erityisesti silloin, kun tutkija itse asuu vakituisesti tutkimuskohteessaan, ystäviä ja tuttavien koskevassa tutkimuksessa voi olla vaikea päättää ”milloin sulkee tutkijan silmän ja korvan” ja muuttuu lähimmäiseksi (Dyck 2000, 44). Tutkijan saattaa olla vaikea käyttää henkilökohtaisia suhteita hyväkseen, koska tutkimustilanteessa saa tietää asioita, joita ei ole tarkoitettu tutkijan vaan ystävän kuultavaksi. Tästä oli kyse myös minun kohdallani. Tutkijana olin mukana monissa sellaisissa tilanteissa, joita ei ole tarkoitettu tutkijalle; näin ja kuulin asioita, joita ei ole tarkoitettu kaikille. Haastateltavani pohtivat haastatteluissaan muun muassa äiti–lapsi-suhteitaan ja kertoivat minulle asioita, joita he eivät esimerkiksi omalle äidilleen tai tyttärelleen kertoisi. Kuten Barbro Klein on esittänyt, epistemologisesti näkökulmasta tutkijan velvollisuus on esittää tutkimuskohde moniäänisesti ja eettiset periaatteet määräävät, mitä voimme tuoda esille ja mitä emme (Klein 2005). Margaret Rodmanin mukaan paikan monimuotoisuuden tunnistaminen on tutkimuksen kannalta tärkeä, sillä se auttaa käsitteellistämään paikan (Rodman 2003, 218).

Ystävien ja tuttavien tutkimisessa etäisyys on siis metodinen ja analyttinen ongelma, sillä tutkijasta voi tuntua traumaattiselta miettiä ystäviään ja tuttuja ihmisiä tekstinä tai merkkeinä paperilla. Eteläamerikkalaisia pakolaisia tutkinut Beatriz Lindqvist on kirjoittanut, että hänestä tuntui epärehelliseltä katsoa maanmiehiään tutkijankatseella. Epälojalisuuden tunne kuitenkin väheni, kun hän näki kirjoittamansa lauseet paperilla. Tuttujen tutkimisella oli hänen mukaansa loppujen lopuksi myönteinen vaikutus, sillä tiedon etsiminen lisää sekä tutkijan että lukijoiden kulttuurista itsetietoisuutta. (Lindqvist 1993, 243; Amit 2000, 3.)

Tutkijan suhde tutkittaviin joutuu koetukselle erityisesti silloin, kun häneen yritetään vaikuttaa tai tutkijan halutaan ottavan kantaa ja sitoutuvan. Pelkäsinkin myös itse, miten ystävänä reagoivat, kun en ollutkaan niin kiinnostunut laskiaisjuhlasta kuin he toivoivat tai olettivat. Toisaalta en pysty tässä käsittelemään ystävänä ja hänen perheensä motiiveja osallistua tutkimukseen eikä se tässä ole tarpeenkaan. Yksi syy voisi olla se, että he eivät rohjenneet kieltäytyä, vaan halusivat auttaa minua. Toinen syy voisi olla se, että heille tämä oli hauska, uusi ja opettavainen kokemus, joka paikka paikoin saattoi olla myös terapeuttilinen. Olisinko ryhtynyt tähän tutkimukseeni, mikäli haastateltavani eivät olisi tuttuja? Tämä kysymys on mahdoton, sillä varsinaisen tutkimusteeman löytyminen edellytti sitä, että tunsin Tirolia, sen historiaa ja naisten arkea.

Miten suhtautua silloin, kun yhteisö on moniääninen? Paras keino on vain tehdä niin rehellistä ja eettisesti ja moraalisesti kestäväää tutkimusta, että voi katsoa tutkittaviaan silmiin senkin jälkeen. Sitoutuminen ja omat arvot on tuotava näkyville, mikäli tekee sitoutunutta tutkimusta. Pitää muistaa, miksi tutkimusta tehdään, siihen on monia päämääriä ja motiiveja. Erään esimerkin mukaan kenttätyöntekijän, varsinkin vieraassa kulttuurissa, on oltava puolueeton, mutta hänellä on mielipiteitä, ja eri näkökulmien esille saamisessa tulee ongelmia (Ruohomäki 1997, 185). Se vaatii tasapainoilua eri näkökulmien ja intressien välillä.

Kentän jälkeen

Ystävänä Martta on kuluneen vuoden aikana pariin otteeseen kysynyt, mitä tutkimukselleni kolmen sukupolven naisista kuuluu. Kentällä ollessani pyrin kertomaan haastateltavilleni sekä ystävänä lähipiirille tutkimusaiheeni ja sen, mitä haluan selvittää. Koska kyseessä on pikkukaupunki, jossa periaatteessa ”kaikki tuntevat toisensa”, on näin määrällisesti pientä joukkoa koskevan tutkimuksen julkaisemisessa omat ongelmansa. Maria, ystävänä äiti kommentoikin tätä haastateltavien henkilöllisyyttä hauskaalla tavalla: ”Mutta sittenhän Martan luo tulee Suomesta paljon poikamiehiä, jotka etsivät hyvää ja työteliästä vaimoa.” Haastateltavien henkilöllisyys paljastuisi jo työn ja taustatietojen kautta, joten jatkossa minun on kiinnitettävä enemmän huomiota paikan anonymisointiin tai haastateltavien taustatietojen kertomiseen tai kertomatta jättämiseen.

Tätä artikkelia kirjoittaessani olen lukenut etupäässä kenttätyömuistiinpanojani, en niinkään haastattelulitteraatioita. Kuten jo aikaisemmin kerroin, olen kirjoittaessani kuunnellut myös haastatteluja lähinnä palauttaakseni haastatteluhetken tunnelman paremmin mieleeni. Vaikka olen merkinnyt tiettyjä asioita kenttämuistiinpanoihin, halusin varmistaa, että olen tehnyt oikeita havaintoja ja tulkintoja, ts. olenko kuullessani haastattelun uudestaan vielä samaa mieltä kuin haastattelun jälkeen. Itse kenttätyöprosessia, haastatteluja ja keskusteluja olen kommentoinut kenttäpäiväkirjassani useita kertoja. Varsinaisessa tutkimuksessa minun on pohdittava omaa suhdettani kenttään, haastateltaviini sekä tutkimusaiheeseen. Miten minun ja haastateltavien välinen suhde vaikuttaa tulkintoihin? Suhteen merkitystä korostaa vielä se, että kaikki lähti liikkeelle minun ja Martan vanhasta

ystävyydestä. Nyt haastatteluja kuunnellessani ja muistiinpanoja lukiessani kysymyksissäni ja suhtautumisessani tulee esille ylivarovaisuus, halu suojella tutkimuskohteena olevia ihmisiä ehkä turhaankin.

Ollessani kentällä en ollut täysin kotona tai sisällä haastateltavieni maailmassa vaan ikään kuin rajalla heidän ja oman maailmani välillä. Saatoin tarvittaessa paeta paikan pinnan alla vaikuttavia julkisia ja kirjoittamattomia sääntöjä. En myöskään ollut täysin ulkona, sillä meitä yhdistivät monet tekijät ja pääsin mukaan moniin sellaisiin tilanteisiin, joihin vain läheiset pääsevät. Anna-Leena Siikala (1997, 46) on luonnehtinut kenttätöissä tapahtuvaa etnografista kohtaamista kauniisti ja osuvasti: ”Niinpä etnografiaa voisi kuvata haihtuvien hetkien tavoittamiseksi. Hetket muuttuvat mielessä muistoiksi, jotka ovat tosia kokijan kannalta, mutta kenties epätosia muiden muistelijoiden mielestä.” Nämä hetket haihtuvat ja paljastavat osallistujien kohtaamispiintoja. Tämä tutkijan ja tutkittavien maailmojen välinen virta on välähdyksenomaista ymmärtämisen ja väärinymmärtämisen jatkuvaa dialogia, jossa ei ole mitään edeltä käsin varmistettuja vuorosanoja. Sanat saavat muotonsa siinä hetkessä, näiden eri maailmojen kohdatessa.

Näissä hetkissä kuulin ja kuuntelin kentällä monia erilaisia ääniä. Toiset näistä äänistä olivat voimakkaampia, toiset hiljaisia, kuiskaavia. Äänet myös muuttuivat kenttätöiden aikana. Voi sanoa, että kenttätöitäni ohjasivat ensi sijassa kentän äänet, kun taas kirjoitusprosessissa pyrin kuuntelemaan näitä kentän ääniä, mutta tuloksesta vastaan itse. Minun on oltava tietoinen siitä, mitä olen tuntenut, nähnyt ja kuullut ollessani kentällä. Simon Ottenberg on ottanut käyttöön termin *headnotes*, joilla hän tarkoittaa muistoja kenttätutkimuksesta. Hänen mukaansa tutkija ollessaan kentällä omaa enemmän kokemuksia kuin hän pystyy kirjoittamaan muistiin. (Ottenberg 1990, 144.)

Palasin kentältä muistiinpanojen ja muistojen kanssa. Kenttämuistiinpanot säilyvät paperilla, disketeillä tai äänitiedostoina, mutta muistot jatkavat elämäänsä ja muuttuvat jo kentällä olon aikana. Muistot jäävät mieliin, muuttuvat ja voivat jäädä unhoon. Kenttäläoloni vaikutti kenttään ja kenttä vaikutti myös minuun. Tutkijan on oltava rehellinen ja avoin analyysissään ja tulkinnoissaan ottaen huomioon myös sen, että hän on voinut erehtyä tekemissään tulkinnoissa. Ei riitä, että tutkija tiedostaa sen, että hän omalla läsnäolollaan vaikuttaa kenttään, vaan hänen tulee myös reflektoida omaa positioitaan tutkimuksessa koko tutkimusprosessin ajan (ks. Fingerroos 2003). Tähän liittyy myös se, minkä me kulloinkin valitsemme tutkimuskohteeksi ja miten me löydämme sen kentän.⁹

9 Sydämelliset kiitokset Marialle, Martalle ja Rosalle sekä heidän perheenjäsenilleen ja ystävilleen siitä, että sain tehdä kenttätöitä heidän keskuudessaan ja tutustua heidän elämäänsä ja osallistua heidän arkeensa. Olen muuttanut heidän nimensä. Kiitokset myös dosentti Outi Fingerroosille sekä *Sananjalan* nimettömille arvioijille artikkeliani koskeneista kommentaiteista ja parannusehdotuksista.

LÄHTEET

Painamattomat lähteet

- Toistaiseksi arkistoimaton kenttätätöaineisto on kirjoittajan hallussa. Aineisto koostuu:
 — äänitteistä ja haastattelulitteraatioista (Telfs 10.4.–10.7.2006),
 — kenttämuistitpanoista (Telfs, 30.1.–27.2.2005, 20.3.–25.7.2006) ja
 — valokuvista (Telfs, 30.1.–27.2.2005, 20.3.–25.7.2006).

Painetut lähteet

- AMIT, VERED 2000: Introduction: Constructing the Field. VERED AMIT (ed.): *Constructing the Field: Ethnographic Fieldwork in the Contemporary World*. London: Routledge, 1–18.
- CLIFFORD, JAMES 1990: Notes on (Field)notes. ROGER SANJEK (ed.): *Fieldnotes. The Makings of Anthropology*. New York: Cornell University Press, 47–70.
- DAVIES, CHARLOTTE AULL 1999: *Reflexive Ethnography. A Guide to Researching Selves and Others*. London: Routledge.
- DYCK, NOEL 2000: Home Field Advantage? Exploring the Social Construction of Children's Sports. VERED AMIT (ed.): *Constructing the Field: Ethnographic Fieldwork in the Contemporary World*. London: Routledge, 32–53.
- FINGERROOS, OUTI 2003: Refleksiivinen paikantaminen kulttuurien tutkimuksessa. *Elore* 10(1). http://cc.joensuu.fi/~loristi/2_03/fin203c.html [Viitattu 30.5.2008.]
- GAPP, HANS 1996: *Die grossen Fasnachten Tirols*. Innsbrück: Löwenzahn.
- GUPTA, AKHIL & FERGUSON, JAMES 1997: Discipline and Practice: The "Field" as Site, Method, and Location in Anthropology. AKHIL GUPTA & JAMES FERGUSON (eds.): *Anthropological Locations – Boundaries and Grounds of a Field Science*. Berkeley: University of California Press, 1–46.
- HASTRUP, KIRSTEN 1987: Fieldwork among Friends: Ethnographic Exchange within the Northern Civilization. ANTHONY JACKSON (ed.): *Anthropology at Home*. ASA Monographs 25. London: Tavistock Publications, 94–108.
- HUUSKONEN, MARJUT 2004: *Stuorra-Jovnnan ladut. Tenonsaamelaisten ympäristökertomusten maailmat*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 986. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- HYVÄRINEN, MATTI & LÖYTTYNIEMI, VIRPI 2005: Kerronnallinen haastattelu. JOHANNA RUUSUVUORI & LIISA TIITTULA (toim.): *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 189–222.
- JUNKALA, PEKKA 1999: Kenttätätö etnologian profiilina. BO LONNQVIST & ELINA KIURU & EEVA UUSITALO (toim.): *Kulttuurin muuttuvat kasvot. Johdatus etnologiatieteisiin*. Tietolipas 155. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 188–200.
- KLEIN, BARBRO 2006: *Cultural Heritage, the Swedish Folklife Sphere and the Others*. Cultural Analysis, Volume 5, 2006. http://ist-socrates.berkeley.edu/~caforum/volume5/vol5_article3.html [Viitattu 29.5.2008.]
- KORKIAKANGAS, PIRJO 2002: Sähköpostikirje 10.1.2002. Kirje tekijän hallussa.
- KÖSTLIN, KONRAD 2002. An der Schwelle zum nächsten Jahrhundert: Die notwendige Erfindung der Gegenwart. REGINA BENDIX & GISELA WELZ (Hr.): *Kulturwissenschaft und Öffentlichkeit. Amerikanische und deutschsprachige Volkskunde im Dialog*. Kulturanthropologie-Notizen

70. Frankfurt/M.: Institut für Kulturanthropologie und Europäische Ethnologie.
- LAAKSONEN, PEKKA et al. (toim.) 2003: *Tutkijat kentällä*. Kalevalaseuran vuosikirja 82. Helsinki: Kalevalaseura.
- 2004: *Kenttäkysymyksiä*. Kalevalaseuran vuosikirja 83. Helsinki: Kalevalaseura.
- LINDQVIST, BEATRIZ 1993: *Drömmar och vardag i exil. Om chilenska flyttningars kulturella strategier*. Stockholm: Carlssons.
- LOIZOS, PETER 1994: Confessions of a Vampire Anthropologist. *Anthropological Journal on European Cultures* 1 (3): 39–53.
- LÖFGREN ORVAR 1996: Ett ämne väljer väg. BILLY EHN & ORVAR LÖFGREN: *Vardagslivets etnologi. Reflektioner kring en kulturvetenskap*. Stockholm: Natur och kultur, 13–88.
- NIEDERM,ÜLLER, PETER 2006: Europäische Ethnologie: Eine neue Wissenschaft für eine „neue“ Welt? GABRIELA KILIÁNOVA et al. (eds.): *Ethnology in Slovakia at the beginning of the 21st century. Reflections and Trends*. Veröffentlichungen des Instituts für Europäische Ethnologie der Universität Wien, Band 27 & Etnologické štúdie 9, Institute of Ethnology of Slovak Academy of Sciences, Bratislava. Bratislava – Wien. Institut für Europäische Ethnologie der Universität Wien – Institute of Ethnology of Slovak Academy of Sciences, 36–49.
- NYBERG, PATRICIA 1998: Oletko kuullut, että joku olisi staalon tapanut? Kerronnan tuottaminen Talvadas-projektin tutkimushaastatteluiissa. Folkloristiikan pro gradu -tutkielma, Turun yliopisto, Kulttuurien tutkimuksen laitos.
- OTTENBERG, SIMON 1990: Thirty Years of Fieldnotes. Changing Relationship to the Text. SANJEK, ROGER (ed.): *Fieldnotes. The makings of anthropology*. Ithaca: Cornell University Press, 139–160.
- RODMAN, MARGARET C. 2003: Empowering Place: Multilocality and Multivocality. SETHA M LOW & DENISE LAWRENCE-ZÚÑIGA (eds.): *The Anthropology of Space and Place. Locating Culture*. Oxford: Blackwell Publishing, 204–223.
- RUOHOMÄKI, OLLI-PEKKA 1997: Konflikti kentällä: kalastajat vastaan troolarit. ANNA-MARIA VILJANEN & MINNA LAHTI (toim.): *Kaukaa haettua. Kirjoituksia antropologisesta kenttätöystä*. Helsinki: Suomen Antropologinen Seura, 180–212.
- RUOTSALA, HELENA 2002: *Muuttuvat palkiset. Elo, työ ja ympäristö Kittilän Kyrön paliskunnassa ja Kuolan Luujärven poronhoitokollektiiveissa vuosina 1930–1995*. Kansatieteellinen Arkisto 49. Helsinki: Suomen Muinaismuistoyhdistys.
- 2005: Matkoja, muistoja, mielikuvia – kansatieteilijä kentällä. PIRJO KORAKIANGAS & PIA OLSSON & HELENA RUOTSALA (toim.): *Polkuja etnologian menetelmiin*. Ethnos-toimite 12. Helsinki: Ethnos ry, 45–76.
- 2007: The Schleicherlaufen in Telfs – for men only? – Irina Sedakova (ed.), *The Ritual Year and History. The Proceedings of the Conference of the SIEF Working Group on The Ritual year held at Strážhnice, Czech Republic, 25–29 May 2007*. NULK: Strážhnice. (forthcoming)
- RUOTSALA, HELENA & TUISKU, TUULA 2008: Silence as a way of communication in the ethnographic fieldwork in the North. Multivocality of the field. – Julkaisematon esitelmä ICASS VI, August, 20-28 2008, Nuuk, Greenland.
- SANJEK, ROGER 1990: *Fieldnotes. The makings of anthropology*. Ithaca: Cornell University Press.
- SCHABER, SUSANNE 2006: *Herr Hofer und sein Hosenträger. Tiroler Gratwanderungen*. Picus Lesereisen. Wien: Picus Verlag.
- SIKALA, ANNA-LEENA 1997: Toisiinsa virtaavat maailmat. ANNA-MARIA VILJANEN & MINNA LAHTI (toim.): *Kaukaa haettua. Kirjoituksia antropologisesta kenttätöystä*. Helsinki: Suomen Antropologinen Seura, 36–50.

- VILJANEN, ANNA-MARIA & LAHTI, MINNA (toim.) 1997: *Kaukaa haettua. Kirjoituksia antropologisesta kenttätutuksesta*. Helsinki: Suomen Antropologinen Seura.
- ZWINGLE, ERLA 2006: Missä Eurooppa laskettelee 50 vuoden kuluttua? Alpit lähestyvät sulamispiiristä. *National Geography* 2/2006: 14–33.

HELENA RUOTSALA: *Ein Glas Wein auf dem Balkon. Wenn FreundInnen auch zu InformantInnen werden*

Die Feldforschung ist ein wesentlicher Bestandteil des ethnologischen Könnens, sie profiliert sogar die Ethnologie. Die ethnologische Feldforschung und ihre Ansichten haben während der letzten Jahre bedeutende Veränderungen erfahren. Zusätzlich zum Paradigmawechsel änderte sich ebenfalls die Bezeichnung des Wissenschaftsgebietes von Volkskunde zu Ethnologie, wobei die europäische Ethnologie teilweise Einfluss darauf ausübte.

Das Forschungsobjekt der europäischen Ethnologie ist die vielseitige, postmoderne Gesellschaft. Die europäische Ethnologie konzentriert sich auf die eigene Gemeinschaft und auf die Gegenwart, wobei sie diese nicht völlig abgrenzt, sondern eine erweiterte Gegenwart erforscht. Die Zielsetzung dabei ist es, zeitgemäße Prozesse zu erforschen: kulturelle Konstruktionen der postmodernen Gesellschaft, Einfluss, Funktionen und Änderungen kultureller Konzepte sowie Handlungen in einer globalen Welt.

Heutzutage ist das ethnologische Feld dort, wo Menschen leben und arbeiten. Gleichzeitig erhält die Definition Feld ganz neue Züge, mit denen man nicht mehr nur nach dem Wo? fragt, sondern hinzufügend mit Was? vervollständigt. Das Feld braucht nicht länger ein gesonderter Ort zu sein. Unter Feldforschung versteht man vielmehr eine Forschungsart oder einen Prozess, auf die bestimmte sozialpolitische Verhältnisse und Erscheinungen einwirken.

Ich erörtere in diesem Artikel die Feldforschung. Feldforschung an Bekannten und FreundInnen ist anders als die Arbeit mit Fremden und Unbekannten. Jedoch inwiefern anders? Wie gestaltet sich die Feldforschung unter Bekannten, die womöglich ganz eigene Erwartungen haben? Gibt es Vorteile sowie gegensätzlich dazu einengende Faktoren bei der Arbeit mit FreundInnen? Und welche Rolle spielt die Sprachfähigkeit bei jenen Forschungen, bei denen ich alle Interviews selbst in einer fremden Sprache geführt habe? Ich kläre ebenfalls Fragen, die sich auf den Gebrauch eines kulturellen Mittlers bzw. einer Schlüsselperson beziehen. Denn ohne meine dortigen FreundInnen und die Zeit, die sie mit mir verbrachten, wäre ich überhaupt nicht auf dieses Forschungsthema gestoßen. Der Artikel stützt sich auf meine Feldforschung in Österreich, Tirol im Jahre 2006.

Helena Ruotsala: helena.ruotsala@utu.fi
Kansatiede, 20014 Turun yliopisto